

ליל הסדר פשיעור לדוגמה

חכמי הדורות בנו את ליל הסדר פשיעור שיש בו סדר, עניין, דרמה, מתח, משחק ואפילו הומור. "והגדת לבנד" בכל דור ודור

קערת סדר מפוארת. פולין, המאה ה-19

חברים ואורחים שונים. מסביב לשולחן יושבים יחד מבוגרים וצעירים, גברים ונשים, ותיקים ועולים חדשים, וכולם משתתפים בו, כל אחד לפי יכולתו. הסדר הוא דוגמה ללימוד משותף, כפי שכל אחד יכול להיות גם מורה וגם תלמיד.

ועוד: בהגדה מזכירים את ארבעת הפנים ואת שאלותיהם השונות. אנחנו יכולים ללמוד מכך שצריך להתאים את הלימוד ללומד; כל אחד שואל שאלה אחרת, כל אחד לומד בצורה שונה, וצריך להשתדל שימצא את התשובה המתאימה לו, המובנת לו. כמורים וכתלמידים ידוע לנו ששיטה זו של לימוד אינדיבידואלי מקובלת היום כשיטה מתקדמת.

בכל דור ודור

בהגדה מופיעה שורה מפורסמת: "בכל דור ודור חיוב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". מה משמעותה של האמירה הזו? מצד אחד, נראה שאנו צריכים לזכור את יציאת מצרים ההיסטורית ולהזדהות (להרגיש סולידריות) עם אבותינו, שהיו עבדים ויצאו לחירות (לחופש).

אבל יש כאן עוד דרישה: אנחנו צריכים לשאול את עצמנו מהי יציאת מצרים בשבילנו, בשביל הזמן, המקום והדור שלנו. עלינו למצוא משמעות מודרנית ואקטואלית ביציאת מצרים, כך שה"שיעור" שאנו לומדים יהיה לא רק קבלת ידע, אלא תהיה בו נגיעה ומשמעות רגשית בשבילנו.

ולסיום: פעמים רבות אנו עייפים מאוד בליל הסדר, בעיקר בגלל ההכנות המרובות וגם בגלל ההגדה הארוכה. אם נזכור שחכמינו רצו לעשות את ליל הסדר לשיעור מעניין ונשתמש בדרךכים ובאמצעים שנתנו לנו, יהיה ליל הסדר בשבילנו חוויה מאלפת (מלמדת) ומרגשת.

רבקה גינתון-ברנר

אנחנו מספרים, מדברים ומסבירים, אבל גם משתמשים בידור החושים: טועמים את המאכלים הסמליים (מרור, חרוסת); מצביעים על מה שנמצא בקערה ונותנים דוגמאות, שרים שירים, פותחים את הדלת לאלהינו הנביא.

לפעמים יש בסדר גם דרמה: בהרבה עדות נוהגים לעשות בליל הסדר כמו הצגה, "תיאטרון", של יציאת מצרים: לוקחים תרמיל (תיק) ובו מצות, חוגרים חגורות על המותניים, מחזיקים מקלות ביד והולכים מסביב לחדר, כמו אבותינו שיצאו ממצרים באמצע הלילה. בדרך זו עושים את סיפור יציאת מצרים לסיפור חי, מרגש, שמבוגרים וילדים כאחד שמחים להשתתף בו.

יציאת מצרים. הגדה מגרמניה, המאה ה-15

יש בסדר גם מתח ומשחק: בתחילת הסדר מחביאים (מסתירים) חצי מן המצה האמצעית (בשביל ה"אפיקומן"), ולקראת סיום הערב צריך לגלות, למצוא אותה; המשחק הזה נועד בראש ובראשונה לילדים, כדי שישארו ערים במשך הערב הארוך ולא יירדמו. כידוע, גם מורה טוב מכניס קצת מתח ומשחק לשיעור, כדי לשמור על הערנות של תלמידיו.

כידוע, ה"סדר" נקרא בשם זה משום שבדרך זה יש לנו "תוכנית". עלינו לנהל אותו על-פי סדר קבוע מראש. חכמינו אף ראו לתת לנו "סימנים" לסדר (קדש, רחץ, כרפס, יחז...), כדי שנזכור מהו סדרו של הסדר, ולא נתבלבל, חלילה! והנה, כמורים וכתלמידים אנו יודעים ששיעור טוב צריך להיות מאורגן ובנוי היטב.

הסדר נערך בחבורה, בהשתתפות בני משפחה,

המטרה העיקרית והחשובה של ליל הסדר היא לספר את סיפור יציאת מצרים לדור הצעיר, לילדים ולכל מי שיושב איתנו מסביב לשולחן. בתורה, בספר שמות, נאמר: "והגדת לבנד" (שמות י"ג, ח); כלומר, המצוה היא להגיד, לספר לבנים, ומכאן גם באה ה"מילה הגדה. אפשר לומר שהתפקיד שלנו בליל הסדר הוא ללמד, להיות כמו מורים ולראו שהמשתתפים ב"שיעור" הזה יזכרו היטב מה שלמדו, ויוכלו גם הם ללמד אותו לצעירים פשיעים הזמן.

כיצד מבטיחים שהחוויה הלימודית הזאת תהיה טובה ומרשימה? מעניין שכאשר אנו בודקים את המרפבים (האלמנטים) השונים של ליל הסדר, אנו רואים שחכמי הדורות (במשנה, בתלמוד ובימי הביניים) השתדלו לבנות את ליל הסדר על בסיס של שיקולים חינוכיים ודידקטיים, המתאימים גם לימינו. לכל אחד מאתנו הייתה פעם חוויה לימודית חזקה, שיעור טוב או מורה טוב שאנחנו זוכרים ומצריכים. מה היו המרפבים של שיעור כזה? בדרך כלל למדנו בו דברים חדשים ומעניינים, שאלנו שאלות, היינו משתתפים פעילים, הפעלנו את כל החושים. השיעור היה מאורגן; היו בו מתח, הומור או דרמה, והרגשנו שיש בו משמעות לחינוך, ואולי דברים נוספים.

והנה, את כל היסודות הללו נוכל למצוא בליל הסדר. נביא כמה דוגמאות:

מה נשתנה?

הסיפור והלימוד מתחילים בשאלה, בארבע הקושיות (השאלות) של "מה נשתנה"; אי-אפשר לפתוח ב"הגדה" עד שלא נשאלות השאלות מפי הפנים או מפי אחר המשתתפים. הפן או המשתתף הצעיר שואל, מתפלא, הוא סקרן ומעוניין ללמוד, ואז פותחים ועונים לו. אנחנו יודעים שסקרנות ורצון לדעת הם הבסיס ללימוד יעיל.

חכמינו הבינו שפדי שיהיו שאלות, צריכים להיות שינויים במצב הרגיל של הדיבורים, צריך שיהיה על מה לשאול; ואכן, אנו עורכים שינויים רבים בליל הסדר: אוכלים מצה ולא חמץ, טובלים ירקות, יושבים בצורה מיוחדת (מסובין) ועוד.

במהלך ליל הסדר אנו מפעילים את כל החושים: